

TIMBRO
förlag

LÄSGUIDE

Friedrich Hayek (1899–1992) föddes i en borgerlig familj i Wien, Österrike, och blev en av 1900-talets mest tongivande liberala tänkare. Under 1900-talet en av de mest tongivande liberala tänkarna. Som forskare vid London School of Economics blev han känd som kritiker av centralplanering och keynesianism, och byggde vidare på sin förståelse av marknader, människor och frihet under hela 1900-talet. Han tog initiativet till Mont Pèlerin-sällskapet, ett nätverk av liberala tänkare som hade stort inflytande på efterkrigstidens liberala utveckling.

FRIEDRICH AUGUST VON HAYEK

Spontan ordning: F. A. Hayek i urval

Friedrich Hayek (1899–1992) är en av liberalismens största tänkare. Under sitt liv hann han publicera 130 artiklar och 25 böcker om allt från teknisk ekonomi till teoretisk psykologi, och från vetenskapsfilosofi till rättsantropolog. Han var även framstående i vart och ett av dessa fält. Antologin *Spontan ordning* ger en översikt över några av Hayeks viktiga områden – ekonomin, de intellektuella och liberalismen – i tjugo kapitel med ett urval av hans viktigaste texter.

Mest känd är Hayek som ekonom, och det är i ekonomin boken börjar: kunskap, konkurrens, specialisering och fri företagsamhet. Hayek mottog Nobelpriset i ekonomisk vetenskap 1974, tillsammans med Gunnar Myrdal. När han tog emot priset varnade han för hur fel man kommer att gå om man tror att ekonomin kan ge vetenskapliga svar, återgivet i "Kunskapens anspråk". Hans mest inflytelserika text någonsin är troligen antologins första, "Användningen av kunskap i samhället", där Hayek förklarar hur en ekonomi bygger på kunskap och hur den kunskapen inte kan centraliseras. I andra kapitel skriver han bland annat om hur konkurrens i ekonomins mening inte är en tävling utan ett samarbete – om det finns en tävling går den ut på att uppfinna, upptäcka och hitta ännu bättre lösningar.

I bokens andra segment fortsätter han på frågan om hur fel man kan gå om man har en övertro på att ekonomins kunskap kan samlas och centraliseras. Här diskuterar Hayek i sju kapitel vilken sorts kunskap nationalekonomerna egentligen har, och vad vi kan lära av den. I "Historia och politik" förklarar han hur viktig en sann historieskrivning är för den samtida politiken, och i "Historiker och Europas framtid" lägger han grunden för framtiden, och skissar på det som sedan ska bli Mont Pèlerin-sällskapet, där Hayek tillsammans med många andra på sätt och vis grundar nyliberalismen – och lägger därmed grunden för det senare 1900-talets stora liberaliseringsvågor. Och så frågar han sig i texterna "De intellektuella och socialismen" samt "Två typer av tänkare": hur kommer det sig att så många intellektuella är socialister?

Sist men inte minst innehåller *Spontan ordning* fem texter om liberalism, individualism, frihet och hur ett fritt samhälle ska byggas upp. I "Varför jag inte är konservativ" förklarar Hayek varför liberalism och konservatism inte är två grenar på samma träd alls är samma, utan konservativa politiker och tänkare utgör ett hot mot friheten. "Atavismen i social rättvisa" beskriver felet i vänsterns jämlikhetssträvan, och den avslutande texten innehåller precis vad titeln säger: "Principer för ett liberalt samhälle".

Den här boken är tänkt att vara både en introduktion och en fördjupning. Förordet ger en lite mer djupgående beskrivning av bokens teman och även en kortfattad biografi över Hayeks liv, hur han tagit strid mot både socialister och socialliberaler, och vilka som är hans viktigaste böcker.

TIMBRO
förlag

LÄSGUIDE

Att läsa Hayek är helt avgörande om man vill förstå hur marknader fungerar och hur de är intimt sammankopplade med det fria samhället. Genom sitt liv och sina verk har Hayek för alltid placerat sig som en av de viktigaste liberala tänkarna någonsin, och en helt avgörande författare att läsa för att förstå hur marknader fungerar och värdet av fria samhällen.

ATT DISKUTERA:

- ☞ I "Användningen av kunskap i samhället" beskriver Hayek prissystemets verkliga funktion som "en mekanism för att förmedla information". Vad menar han med det? Hur kan den funktionen påverkas av skatter och prisregleringar?
- ☞ Många ser konkurrens som en tävling med vinnare och förlorare. Hayek beskriver konkurrensen på marknader på ett annat sätt. Vad är styrkorna och svaghetererna med Hayeks perspektiv? Läs gärna särskilt kapitel 2, 3 och 4.
- ☞ Samhället har inte vuxit fram som ett resultat av planering eller människors avsikter, utan som en spontan ordning utifrån människors ageranden. Vad är några konkreta exempel som kan illustrera detta? Läs gärna särskilt kapitel 5 och 11.
- ☞ Många ideologer utgår från att de förstår hur samhället fungerar, snarare än att samhället är för komplext för att kunna styras ovanifrån. Hur begränsad är vår kunskap och hur påverkar det vilken politik vi borde driva? Läs gärna särskilt kapitel 5, 6 och 10.
- ☞ Trots att socialismen misslyckats överallt där den testats är många intellektuella fortfarande positiva till socialismen. Varför menar Hayek att det är så? Läs gärna särskilt kapitel 13, 14 och 15. I sin essä "Vad har intellektuella emot kapitalismen" ger den liberala filosofen Robert Nozick sin förklaring. Säger han emot Hayek eller kompletterar de varandra?
- ☞ I texten "Historiker och Europas framtid" funderar Hayek på hur liberaler ska organisera sig för att påverka politiken och framtiden så effektivt som möjligt. Han skrev texten 1944, när Europas framtid var oerhört osäker. Kan vi lära oss någonting av texten idag, eller är sammanhanget på 2020-talet så annorlunda att liberaler måste finna andra tillvägagångssätt göra helt annorlunda? Hur? Läs gärna också kapitel 13.
- ☞ Hayek sablar ned konservatismens skoningslöst i texten "Varför jag inte är konservativ". Håller hans kritik, eller har konservatismens värden som Hayek missar? Vissa menar också att Hayek faktiskt ändå är en konservativ tänkare. Vilka argument kan man lägga fram för det, och håller de? Läs gärna också kapitel 20.
- ☞ "Individualism: sann och falsk" beskriver två sorters individualism. I Sverige pratar man ofta om "statsindividualism" och politiska åtgärder för att öka individualismen. Går den att foga in i någon av Hayeks två typer av individualism? Läs gärna också kapitel 15 och 19.
- ☞ Bokens sista kapitel slår fast några principer för ett liberalt samhälle. Hur skulle ett sådant samhälle som Hayek beskriver se ut i praktiken? Är det tilltalande eller saknar det viktiga delar, och i så fall vilka? Läs gärna också kapitel 4, 18 och 19.